

RAŞİT KÜÇÜK KÜLLİYATI -1

SEVGİ MEDENİYETİ

ALLAH'DA KUL KULDA ALLAH SEVGİSİ

© 2023, Hayat Yayıncılık, İletişim, Yapım, Eğitim Hizmetleri ve Tic. Ltd. Şti.

Tüm yayın hakları anlaşmalı olarak Hayat Yayınları'na aittir.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.

ISBN: 978-605-151-456-7

Sertifika No: 44968

<i>Hayat Yayınları</i>	: 756
<i>Maneviyat</i>	: 52
<i>Kitabın Adı</i>	: Sevgi Medeniyeti
<i>Yazarı</i>	: Raşit Küçük
<i>Yayın Editörü</i>	: Erol Şahnacı
<i>Redaksiyon - Tashih</i>	: Metin Mergen
<i>Kapak Tasarım</i>	: Hayat Yayınları
<i>İç Tasarım</i>	: Zeynep Bayrak
<i>Baskı Yeri & Tarihi</i>	: İstanbul, 2023
<i>Baskı & Cilt</i>	: BPC Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş. Cevizlik Mah. Hüsreviye Sok. Erşen İş Hanı No:15 Kat:3-38 Bakırköy / İstanbul Tel: 0212 549 53 83 Sertifika No: 48745

Hayat Yayın Grubu

Molla Gürani Mahallesi, Oğuzhan Caddesi No: 15 Kat: 3

Fındıkzade - Fatih / İstanbul

Tel: 0212 613 11 00 Gsm: 0530 290 99 78 Faks: 0212 613 11 55

www.hayatyayinlari.com - e-posta: hayat@hayatyayinlari.com

twitter.com/hayatyayinlari - facebook.com/hayatyayinlari.com

RAŞİT KÜÇÜK KÜLLİYATI - 1

SEVGİ MEDENİYETİ

ALLAH'DA KUL KULDA ALLAH SEVGİSİ

Prof. Dr. Raşit Küçük



İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
KISALTMALAR.....	13

GİRİŞ

SEVGİ KAVRAMI

SEVGİ KAVRAMI.....	17
I- KELİME VE TERİMLER.....	17
II- TARİFLER.....	23

BİRİNCİ BÖLÜM

I- SEVGİNİN DUYULARLA İLGİSİ

II- DIŞA AKSEDEN BELİRTİLERİ

III- SEVGİ KAVRAMININ ESASLARI

I- SEVGİNİN DUYULARLA İLGİSİ.....	35
1- PSİKOLOJİNİN KONUYA BAKIŞI.....	35
2- İSLÂM ÂLİMLERİNİN BAKIŞI.....	39
II- SEVGİNİN TEZAHÜRLERİ.....	46
III- SEVGİ KAVRAMININ ESASLARI.....	54
1- Sevgi, Bütün Amellerin Temelini Teşkil Eder.....	55
2- Zevkler ve Lezzetler Sevgiye Tâbidir.....	57
3- Sevgide Teklik (Vahdet) Esastır.....	60
4- Allah'ı Sevmek, O'nun Dışında Dost ve Şefaatçi.....	65
Tanımayı Ortadan KaldırırV65	
5- Allah'ı Sevmekten ve Hatırlamaktan Alıkoymayan.....	69
Tabii Sevgi Meşrudur.....	69
6- Sevgide İffet Esastır.....	71
7- Sevgi, Merhamet-Şefâat ve Yardımın Kaynağıdır.....	73

8- Kur'ân-ı Kerîm'in Hayra Yönelik Va'dleri	79
Sevgi ile Alâkalıdır	79
9- Allah'ın Sevdikleri ve Sevmedikleri Vardır.....	81

İKİNCİ BÖLÜM

ALLAH'DA KUL SEVGİSİ

I- ALLAH'IN KULUNU SEVMESİ.....	85
II- ALLAH'IN SEVDİĞİ KULLAR.....	85
1- Muhsinler.....	91
2- Müttakiler.....	100
4- Sabredenler.....	117
5- Tevbe Edenler.....	124
6- Allah'ın Sevdığı Başka Kişi ve Vasıflar	130
III- ALLAH'IN KULUNU SEVMESİNİN TEZAHÜRLERİ	139
1- Allah Sevdığı Kulundan Rız Olur	140
2- Allah Sevdığı Kulunu Gök ve Yer Ehline Sevdirebilir	145
3- Allah Sevdığı Kulunun Yanındadır ve Onun Her	146
İşini Kolaylaştırır	146
4- Allah Sevdığı Kulun Günahlarını Bağışlar	148
5- Allah Sevdığı Kulunu Musibetlerle İmtihan Eder.....	149
6- Allah Sevdığı Kulunu Himâye Eder.....	150
7- Allah Sevdığı Kuluna Kavuşmayı İster	151

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUL'DA ALLAH SEVGİSİ

I- KUL'UN ALLAH'I SEVMESİ	157
1- Allah Sevgisinin Mahiyeti	157
2- Allah Sevgisinin Mâhiyetini Kavrama Esasları.....	161
3- Allah Sevgisinin Şer'i Delilleri	164
II- KULUN ALLAH'I SEVMESİNİN TEZÂHÜRLERİ.....	167
1- Allah'a Kavuşmayı İstemek.....	169
2- Allah'ı Çok Hatırlayıp Anmak	171
3- Allah'ın Emirlerine İtaat Etmek.....	174
4- Allah Kelâmı Olan Kur'ân'ı Sevmek	178
5- Allah'ın Evi Olan Ka'be'yi Sevmek.....	185

6- Allah'ın Sevdiklerini Sevmek.....	186
7- Allah Rızası İçin Vermek.....	187
8- Allah İle Ünsiyeti Sevmek.....	190
III- HAZRETİ PEYGAMBER'DE ALLAH SEVGİSİ.....	192
1- Zikir ve İbadet Hayatı.....	194
2- Zühd Hayatı.....	201
3- Allah Korkusu.....	208
SONUÇ.....	215
BİBLİYOGRAFYA.....	218

ÖNSÖZ

İslâmî ilimler sahasında yapılan çalışmaların temelini, Kur'ân ve Sünnet'in teşkil edeceği aşikârdır. İslâm'ın insan unsuru ve problemlerine bakışı ya da ictimâî sahalardaki tavrı ile ilgili çalışmaların da temelini, yine Kur'ân ve Sünnet'in şekillendirmesi tabiidir. Günümüzde ilim dallarının çeşitliliği, Kur'ân ve Sünnet'e dayanan araştırmaların da çeşitli olmasına vesile teşkil etmektedir. Bu sebeple, Kur'ân ve Sünnet'in tarihini, bunlarla ilgili ilim dallarını, müellifleri veya eserleri konu alan çalışmaların yanında, Kur'ân ile Sünnet'in muhtevasına yönelik çalışmalar da yapılmaktadır. Bunların yeni başlamış olduğu söylenemez. Çünkü İslâm İlimler geleneğinde bu çeşit eserlere çokça rastlamaktayız. Bugün ise aynı konuların modern üslûp ve sistemler içinde ele alınması gerekmektedir.

Biz, bir duygu olarak değerlendirilen, dışa akseden belirtileri ile açıklanabilen sevgi konusunu incelemeye çalıştık. Mücerret (soyut) kavramları ele alıp değerlendirmenin, müşahhas (somut) kavramları ele almaktan daha zor olduğu her halde kabul edilir. Ancak, duygularla ilgili çalışmaların önemi de gözden uzak tutulamaz. Sevgi konusu da her duyguda olduğu gibi, mahiyeti mücerret, genellikle tezâhürü müşahhas bir manzara arz etmektedir.

Geniş bir alanı kapsayan sevgi konusunda, “Özellikle Allah Sevgisi”ni seçmiş olmamızın sebebi, yapılacak bir sıralamada ilk yeri işgal etmesinden kaynaklanmıştır. Allah sevgisi kavranılmadan, diğer sevgilerin kavranılamayacağı, pratikte de fayda temin edilemeyeceği gerçeği, bu araştırmayı tek konulu bir sevgiye yönlendirmiştir.

Bu araştırmanın gayesi, Kur’ân ve Sünnet’i esas alarak, sevgi kavramı ve özellikle Allah sevgisi konusunda bir temel oluşturmak, genel bir çerçeve çizmektir. Bu yapılırken, Kur’ân-ı Kerim’in yanında, en sahih hadislerin seçilmesine özel bir gayret gösterilmiştir. Böyle bir başlangıç çalışmasında, zayıf veya mevzû hadisler ile çeşitli fikir ve görüşlerin sıralanması ve değerlendirilmesine girişmeyi uygun mütalaa etmediğimizi belirtmeliyiz. Ancak bu ifademizden, her türlü fikir ve görüşten müstağni kalındığı gibi bir mânâ çıkarılmamalıdır. Esasen bu mümkün de değildir.

Araştırmamızda, Kütüb-i Sitte başta olmak üzere, sahih hadis külliyatı temel kaynağı teşkil etmiştir. Muteber Kur’ân tefsirleri ile hadis kitaplarının şerhleri de müracaat ettiğimiz kaynakların önemlilerindedir. Birinci el kaynaklarda mevcut olan hadislerin, sonraki kaynaklardan nakli gibi bir yola, umûmiyetle gidilmemiştir. Diğer bilgiler için de aynı şeyler söylenebilir. Çoğu kere, uzunca âyet ve hadis tercemeleri verme yerine, mahiyetin kavranılması ve nakledilmesine önem verilmiştir.

Özellikle, bir duygu olarak sevginin kavranılması ve tariflerinde, bu konuya ağırlık veren, hatta müstakil eserler veya bölümler ayıran Ebû Tâlib el-Mekkî (Ö. 386/996), İbn Hazm (Ç. 456/1063), el-Gazzâlî (Ö. 505/1111) ve İbn Kayyım (Ö. 751/1350) gibi müelliflerin kitaplarına sıkça baş vurulmuştur. İbnu’l-Cevzî (Ö. 597/1200)’nin Zemmu’l-Hevâ isimli hacimli eserinden de ilgili bahisler tetkik edilmiştir.

Çalışmamızda, tasavvuf sahasıyla ilgili eserlerin az sayılmayacak bir ağırlık taşıdığına işaret etmeliyiz. Bu eserlerin seçiminde de teşekkül devrine yakın olanlar veya dönüm noktası kabul edilenler tercih edilmiştir. Ancak, tasavvufî yorum veya tercihlere çoğu kere girilmemiştir. Psikolojinin sevgiye yaklaşımına da temas edilmiş bulunmaktadır. Burada birinci el kaynakların kullanılması gibi bir yola gidilmemiştir. Çünkü bizim gayemiz psikolojik bir araştırma yapmak değildir. Allah sevgisi konusunun, psikoloji ile mukayeseli işlenmesi de uygun görülmemiştir.

Çalışmamız, “Giriş” dışında, üç bölümden meydana gelmektedir. Giriş’te, sevgi ile ilgili olan ve çeşitli sevgi hallerini ifadede kullanılan kelime ve terimlerin mahiyetleri ile sevginin tarifleri üzerinde durulmuştur.

Birinci Bölüm’de, sevgi duygusunun insandaki duyularla ilgisi, psikolojinin ve İslâm âlimlerinin konuya bakışları, sevginin belirtileri ve kavramın esasları ele alınmıştır.

İkinci Bölüm’de, Allah’ın kulu sevmesi ve sevdiği kullar ile kulu sevmesinin tezahürleri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü Bölüm ise Kul’da Allah sevgisi, bu sevginin tezahürleri ve Hz. Peygamber’de Allah sevgisi konularını içine almaktadır.

Bu çalışmada, konunun anlaşılabilir olmasına itina gösterilmiştir. Metinde katı bir transkripsiyon kullanılmamıştır.

Çalışmamızın çeşitli yerlerinde, konuya alâka duyacak araştırmacıların dikkatini çekme ve ilgili bahsin boyutlarını tavsif etmede bir sakınca görmediğimizi belirtmeliyiz.

İslâmî sahada, benzer bir modern çalışmaya rastlayamamış olmamız, sistemin oturmamışlığı intibahı verebilir. Bunun hoşgörü ile karşılanacağına ümit ediyoruz.

Bu çalışma, daha geniş bir plan dahilinde Erzurum Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'nde sayın Doç. Dr. Sadık Cihan'ın danışmanlığında doktora olarak başlamıştı. Ne var ki bazı olumsuz gelişmeler sebebiyle takdimi mümkün olmadı. Daha sonra konu daraltılarak, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne doktora olarak sunuldu.

Doç. Dr. Sadık Cihan'a bu çalışmanın özellikle sistemleştirilmesinde yardımlarını esirgemeyen ve bir an önce tamamlanmasında sürekli teşviklerini gördüğüm sayın Prof. Dr. Salih Tuğ'a, her safhada alâkasını sürdüren sayın Doç. Dr. Fahrettin Atar'a teşekkür etmek benim için zevkli bir vazife olmaktadır. İlim ehlerinden gelecek tenkit ve tavsiyeleri de memnuniyetle beklediğimi ilave etmeliyim.

Raşit KÜÇÜK

Üsküdar, 15 Nisan 1983

KISALTMALAR

- a.g.e. : adı geçen eser
a.g.y. : adı geçen yer
a.s. : aleyhisselâm
bk. : bakınız
by. : baskı yeri yok
İ.F.D. : İlähiyat Fakültesi Dergisi
İ.İ.F.D. : İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi
İ.Ü.E.F.Y. : İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
krş. : karşılaştırınız
mesl. : meselâ, misâl olarak
nşr. : neşreden
Ö. : Ölümü (ölüm tarihi)
s.a.v. : Sallallahu aleyhi ve sellem
thk. : tahkik eden
trc. : terceme eden
trs. : tarihsiz
v.b. : ve benzeri (benzerleri)
vd. : ve devamı
v.s. : ve sâire



GİRİŞ

SEVGİ KAVRAMI

I- KELİME VE TERİMLER

II- TARİFLER



SEVGİ KAVRAMI

I- KELİME VE TERİMLER

Günümüzün modern ilimlerinde olduğu gibi, İslâmî ilimlerde de terminolojinin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Bir duygu olarak incelenen, bir takım tezahürleri ile tarif edilip anlatılmaya çalışılan sevgi kavramını ifadede kullanılan kelime ve terimlerden öncelikle bahsetmemiz gerekecektir.

Kur’ân-ı Kerîm ve Sünnet açısından ele alıp incelemeye çalışacağımız sevgiyi ve özellikle Allah Sevgisi’ni ifadede kullanılan, fakat hepsi Kur’ân ve Sünnet’te zikredilmeyen bir takım kelime ve terimler kullanılmaktadır. Biz onlardan bazısına kısa mahiyetleri ile işaret ederken, bir kısmını sadece saymakla yetineceğiz.

1- el-Muhabbe(h): Dilimizde daha çok muhabbet şekli kullanılan, fakat “mehabbe(h)” olarak da kullanıldığı bilinen bu kelimenin çeşitli anlamları bulunmaktadır. Sevgi ile ilgili terimlerin başında gelen muhabbetin, saflık ve hâlislik mânâsı taşıdığı, Arapların dişlerin beyazlık ve parlaklığını anlatmak için “habebu’l-esnân” tabirini kullandıkları bilinir.¹ Buna göre, sevgi ve dostluğun samîmi ve katıksız olanına “muhabbe” denilir.² Şiddetli yağmurların yağmasıyla yükselen suların üstündeki

1 İbn Kayyım, Medâricu’s-Sâlikîn, III, 6; İbn Kayyım, Ravda, 24.

2 el-Kuşeyrî, er-Risâle, II, 613.

kabarcıklara “el-habâb” ismi verilmektedir. Muhabbe(h)nin bu kelimededen alındığını söyleyenlere göre, sevgiliye kavuşma ve onun güzelliğini görme heyecan ve susuzluğu içinde bulunan kimsenin kalbinin coşması mânâsını taşımaktadır.³

Kökünün lüzum ve sebat mânâsını ifâde etmesi sebebiyle, sevgilinin ismini ve zikrini kalbden hiç ayırmamayı; “hıbbe” kökünden alındığını söyleyenlere göre, sahrâ bitkilerinin tohumlarına verilen bu ad sebebiyle, sevginin hayatın özü olduğu;⁴ geniş kab mânâsına gelen “hıbb”den alındığını iddia edenlere göre, içinde sevgiliden başkasına yer olmayan kalbi ifade ettiği;⁵ kalbi kalp yapan gerçek mânâya “habbetu’l-kalb” denmesi sebebiyle, sevgilinin kalbdeki yerinin adını almış olduğu⁶ gibi esaslar üzerinde durulur.

Muhabbet kelimesinin, “el-hubb”, “el-hıbb”, “el-habîb” “el-mahbûb”, “el-mehabb” gibi, hemen hepsi dilde kullanılan ve sevginin çeşitli hallerini ifade eden müştakkatları da bulunmaktadır.⁷

Arapçada kullanılan hareketlerden “damme”, bir hareketin şiddet ve kuvvetini ifade eder. Sevgideki aşırılığı ifade etmesi bakımından “el-hubb” çokça kullanılmaktadır. Sevilenin letâfetini ve kalbde daima hatırlanıp, dille anıldığını ifâde için de, sevilen (mahbûb) mânâsına “el-hıbb” kullanılır. Çünkü “kesre” hafifliğe delâlet eden bir hareke çeşididir.⁸ Sevene, sevdiği lâtif ve hafif gelir; sevgi bir yük değildir.

3 İbn Manzûr, Lisânu’l-‘Arab, “Hâ-Be-Be” maddesi.

4 el-Kuşeyrî, a.g.e., II, 613; İbn Manzûr, a.g.e., “Hâ-Be-Be” maddesi; İbn Kayyım, Ravda, 24.

5 İbn Kayyım, a.g.e., 24.

6 İbn Manzûr, a.g.e., “Hâ-Be-Be” maddesi; el-Kuşeyrî, a.g.e., II, 614; İbn Kayyım, Medâricu’s-Sâlikîn, III, 7; İbn Kayyım, Ravda, 25. (Adı geçen kaynakların her birinde, bizim özetle işaret ettiğimiz bu anlamlarla ilgili daha detaylı bilgi bulunmaktadır).

7 Çeşitli kullanılış ve mânâlar için bk. İbn Manzûr, a.g.e., “Hâ-Be-Be” maddesi.

8 İbn Kayyım, Medâricu’s-Sâlikîn, III, 7.

2- el-'Alâka(h): Bir kimseye veya bir şeye gönül kaptırarak, o kimse ve şeye sevgi ve aşk duymak mânâsında kullanılır. Gönülde hissedilen bu sevginin sürekli ve köklü olması, gelip geçici olmamasını ifade eder. Kelime “ayn” harfinin kesre haresi ile de kullanılmaktadır.⁹ Hz. Peygamber tarafından da sevgiyi ifadede kullanılmış olan kelimelerdendir.¹⁰ Sadece Allah'a ibadet etme mertebelerinin ilkinde de bu ad verilmektedir.¹¹

3- el-Hevâ: Nefsin bir şeye meyli ve meftûn olması mânâsında kullanılır. Tavsif edilmek şartıyla hem iyi, hem de kötü arzular için kullanılmaktadır. İsim olarak sevgiyi ve sevgiliyi ifadede kullanılır.¹² Hz. Peygamber sevgi ve beğeniyi ifade ederken bu kelimeyi kullanmıştır.¹³

4- es-Sabve(h)es-Saba: Âşık olmak ve aşıklık halindeki düşkünlük mânâlarını ifade eder. Nefsin meyli mânâsına da kullanılan bu kelimenin değişik şekil ve anlamlarda kullanıldığını görüyoruz. Kur'ân-ı Kerim'de meyl mânâsı ile kullanılmıştır.” (Yûsuf) Rabbim dedi, bana göre zindan, bunların beni davet ettiği şeyden daha iyidir. Eğer onların düzenini benden savmazsan onlara meylederim ve cahillerden olurum.”¹⁴

5- eş-Şeğaf: Aslında kalbin zarı mânâsını ifade eden kelime, sevginin kalbe işleme anlamında kullanılmaktadır. Dilimizde de kullanılan “kalbinin zarına kadar işleme” tabiri, eş-şeğaf karşılığıdır.¹⁵ Kur'ân-ı Kerim'de eş-şeğaf bu anlamıyla kullanılmaktadır. “Şehirdeki bir kısım kadınlar: “Azizin karısı, delikanlının nefsinden murâd almak istiyormuş. Sevgi yü-

9 İbn Manzûr, a.g.e., “Ayn-Lâm-Kaf maddesi.

10 İbnu'l-Esîr, en-Nihâye, III, 289.

11 İbn Kayyım, ed-Dâ' ve'd-Devâ', 275.

12 İbn Manzûr, a.g.e., “He-Vav-Yâ” maddesi; Âsim Efendi, Kâmûs Tercümesi, IV, 1235; İbnu'l-Esîr, en-Nihâye, V, 284-285.

13 Mesl. bk. el-Buhârî, es-Sahîh, Nikâh, 29; Müslim, es-Sahîh, Cihad, 58.

14 Yusuf, 12/33. Anlam için bk. İbn Manzûr, a.g.e., “Sad-Be-Vav” maddesi.

15 İbn Manzûr, a.g.e., “Şin-Gayn-Fe” maddesi; Asım Efendi, a.g.e., III, 63.

reğinin zarına işlemiş. Görüyoruz ki o, muhakkak apaçık bir sapıklıktadır.” dediler.¹⁶ Hz. Peygamber’in hadislerinde de bu kelimenin kullanıldığını görüyoruz.¹⁷

6- el-Mika(h): Muhabbet izhar etmek mânâsında kullanılan bir kelimedir. Bir kimseyi veya bir şeyi, açıkça sevip bu sevgisini gösterene “el-vâmik” denir.¹⁸ el-Mika bu anlamıyla hadislerde kullanılmış bulunmaktadır.¹⁹

7- el-’İşk: Konuşma dilimizde yaygın bir şekilde aşk olarak, eski edebiyat metinlerinde ise yukarıdaki şekliyle kullanılan kelime, insanın sevdiğinin dışında gözünde hiç kimsenin ve hiçbir şeyin olmaması; nazarını sadece sevdiğine hasretmesi ve sevgide ifrat dereceye varması demektir. Gerek iffet ve ismet yönünden, gerekse kalp ve niyet bozukluğu cihetinden, sevenin sevdiğinde hiçbir kusur ve noksanlık görmeyip, onu güzelliğin yegâne timsâli kabul etmesi ve bütün güzellikleri onda müşahade ettiğine inanmasıdır. Buna, hastalık derecesinde sevgi denilebilir.²⁰ Arapçada olduğu gibi, Türkçemizde de çok kullanılan kelimelerden biri olan aşk, Kur’ân ve sahîh Sünnet’te kullanılmamıştır. Sadece Süveyd İbn Sa’îd’in rivayet ettiği, fakat hadîs hafızları ile kritikçilerinin hemen hepsinin reddettiği “Âşık olup, aşkını iffetle tamamlayan ve ölen...”²¹ şeklindeki bir rivayetten bahsedilir. el-’Aclûnî, bu konudaki bazı rivâyetlere işaret etmektedir.²² Mutasavvıflar da, haddi tecâvüz eden sevgi mânâsına gelen bu kelimenin, Allah cihetinden kul,

16 Yûsuf, 12/30.

17 İbnu’l-Eslr, en-Nihâye, II, 483.

18 İbn Manzûr, a.g.e., “Vav-Mim-Kaf” maddesi, Âsim Efendi, a.g.e., III, 1033; İbnu’l-Eslr, a.g.e., V, 230; İbn Kayyım, Ravda, 32.

19 Mesl. bk. el-Buhârî, es-Sahth, Edeb, 41; Ahmed İbn Hanbel, Müsned, V, 259.

20 İbn Manzûr, a.g.e., “Ayn-Şin-Kaf” maddesi, Asım Efendi, a.g.e., III, 952.

21 Bilgi için bk. İbn Kayyım, ed-Dâ’ ve’d-Devâ’, 366-368.

22 el-’Aclûnî, Keşfu’l-Hafâ, II, 263-264.

kul cihetinden de Allah için kullanılmasını, yani “Allah kuluna âşık oldu” veya “kul Allah’a âşık oldu” denilmesini doğru ve uygun bulmazlar.²³

8- eş-Şevk: Arzu anlamını taşıyan bu kelime, nefsin ve kalbin bir şeye istek duyması, sevgiliye yolculuk etmesi mânâlarında da kullanılır.²⁴ Ammâr İbn Yâsir tarafından, Peygamberden duyup rivayet ettiği bir hadiste kullanılmıştır.²⁵

9- el-Fütûn: Bir şeyin kalbe çok hoş ve sevimli gelmesi ve bu yüzden insanın ne yapacağını bilmeyecek şekilde şaşırmasıdır. Bunun sebebi de aşk ve sevgidir. Fütûn’un, sınamak, denemek, imtihan etmek, sapmak, saptırmak ve benzer mânâları da vardır.²⁶ Çeşitli mânâları ile Kur’ân ve Sünnet’te çokça kullanılmıştır.²⁷

10- el-Vüdd: Vav harfinin üç hareke çeşidi ile de kullanılan kelime, dostluk ve muhabbet mânâsı ifade eder. Seven ve sevgisi çok olana da bu ad verilmektedir. Herkese ve her şeye karşı sevgisi çok olan kişiye “racul vüdd” denir.²⁸ Sevginin en katıksız, en lâtif ve en incisi “vüdd” diye isimlendirilir. Rahmette aşırı merhameti ifade eden re’fet ne ise, sevgide de vüdd böyledir.²⁹ el-Vüdd Kur’ân-ı Kerim’de³⁰ ve hadislerde³¹ az sayılabilecek kadar ve çeşitli müştak-kâtı ile kullanılmıştır.

11- el-Hille(h): Samimi ve gönülden olan dostluk ile sevgiye bu ad verilmektedir. Sevgide vahdet ifade eden bu keli-

23 el-Kuşeyt, er-Risâle, III, 615; ayrıca bk. İbn Kayyim, Ravda, 35.

24 İbn Manzûr, a.g.e., “Şin-Vav-Kaf maddesi; Âsim Efendi, a.g.e., III, 912.

25 Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned, IV, 264; V, 191.

26 İbn Manzûr, a.g.e., “Fe-Te-Nun” maddesi, İbnu’l-Esîr, a.g.e., III, 410.

27 Çeşitli âyetler için bk. Mu’cemu Elfazi’l-Kur’ân, II, 130-132.

28 İbn Manzûr, a.g.e., “Vav-Dal-Dal” maddesi; Âsim Efendi, a.g.e., II, 50.

29 İbn Kayyim, Ravda, 50-51.

30 Mesl. Meryem, 19/96; Hûd, 11/90; el-Mücâdele, 58/22; el-Bürûc, 85/14.

31 Mesl. el-Buhârî, es-Sahîh, Menâkıb, 1; Müslim, es-Sahîh, Birr, 11, 12.